

Käsinkosketeltavat muistot -aineistosarja

LAPSUUDEN LELUT JA LEIKIT

Lapsuuden lelut ja leikit -aineistoon sisältyy

- ideoita käsillä tekemiseen
- tieto- ja kysymyskortteja
- 10 valokuvan sarja.

Aineistoa voi soveltaa ryhmätoiminnassa osallistujien toiveiden ja taitojen mukaan tai vaikka kahden kesken. Jos keskustelua syntyy, sille kannattaa antaa tilaa.

Valmistelu

Valitse tarvitsemasi sivut. Ne kannattaa tulostaa vain yhdelle puolelle paperia ja valokuvat väritulosteena. Kuvien ja korttien laminointi lisää aineiston käyttöikä ja tekee puhdistamisen mahdolliseksi. Sivut voi tulostaa myös A3-kokoiselle paperille, jos käyttäjät näkevät huonosti.

Kerää tarvittavat materiaalit ja työvälineet käsillä tekemistä varten.

Ideoita käsillä tekemiseen

- krottimollikka eli riepunukke (ohje)
- käpylehmän tekeminen
- paperilennokin tekeminen tai lennättäminen (ohjeita internetissä)
- paperinuken piirtäminen tai värittäminen
- kaarnaveneen tekeminen tai uittaminen
- ritsan tekeminen tai ritsalla ampuminen

Käsinkosketeltavat muistot -aineistosarja perustuu Espoossa vuonna 2016 toteutettuun työpajasarjaan. Käsinkosketeltavat muistot -työpajoihin osallistui ihmisiä, joilla on muistisairaus sekä heidän läheisiään. Työpajojen tavoitteena oli herättää erilaisten aistihavaintojen kautta muistoja lapsuudesta ja elämän varrelta varsinkin käsillä tekemisen kautta.

Työpajasarjassa osaamisensa yhdistivät kolme erilaista toimijaa:

- *Eläkeliiton Elämää käsillä -hanke*
- *Uudenmaan Muistiluotsi*
- *Suomen Lelumuseo Hevosenkä.*

Työpajojen aineiston viimeisteli ja täydensi sekä esineet kuvasi RyhmäRenki (geronomi, graafinen suunnittelija Kirsi Alastalo) vuonna 2017.

Leikkiä voi monilla esineillä, joita ei ole leluiksi tehty. Lasten käsissä leluksi voi muuttua melkein mikä tahansa esine, kuten pahvilaatikko, rikkinäinen astia, puinen keppi ja narun pätkä.

Millaisilla kodin esineillä sinä olet leikkinyt?

Millaisia leluja olet löytänyt pihalta, rannalta tai metsästä?

Kotitekoiset lelut ovat tuttuja monelle sota- ja pula-ajan kokeneelle. Käpylehmille ja ulpukkaporsaille rakennettiin aitauksia. Kaarnaveneitä uitettiin, paperilennokkeja lennätettiin ja majoja rakennettiin. Mollamaijoja hoidettiin huolella.

Millaisia leluja olet tehnyt itse? Entä vanhempasi?

Millaisia leikkejä leikit kotitekoisilla leluilla?

Peritkö sisarusten leluja? Jaoitko omia lelujasi toisille?

Ensimmäiset kotimaiset lelutehtaat aloittivat lelujen tekemisen 1800-luvun lopulla. Leluja myytiin yleensä markkinoilla. Stockmannin tavaratalossa oli 1900-luvun alkupuolella paras leluvalikoima.

Missä sinä olet nähnyt vanhoja ja arvokkaita leluja?

Saitko leikkiä niillä?

Oletko keräillyt leluja?

Ostolelut alkoivat yleistyä Suomessa 1920-luvulla. Kaupunkilaislapset leikkivät ostoleluilla tai ainakin näkivät niitä enemmän kuin maaseudun lapset.

Missä sinä näit ostoleluja lapsena?

Haaveilitko sinä jostain tietystä lelusta?

Monet suomalaiset ovat kasvaneet kädessään puinen leikkihevonen, kuorma-auto tai eläinhahmo. Nalle on kulkenut monen lapsen kainalossa paikasta toiseen. Monien leikeissä on ollut mukana nukke, jonka pää ostettiin kaupasta, ja vartalo sekä vaatteet tehtiin itse.

*Oliko sinulla puisia leluja?
Entä nalleja tai nukkeja?*

Onko sinulla tallella jokin lapsuuden lelu?

Lelun tekijä ajattelee usein, että lelulla leikitään jollain tietyllä tavalla. Lapsi kuitenkin leikkii lelulla omalla tavallaan.

Millaisiin leikkeihin sinun lelusasi pääsivät mukaan?

Ihmettelivätkö sinun vanhempasi tai ystäväsi villiä mielikuvitustasi?

Lapsella on usein hyvin henkilökohtainen suhde johonkin leluun. Etukäteen on vaikea tietää, mikä lelu nousee tärkeäksi. Esimerkiksi unilelu voi lisätä turvallisuuden tunnetta.

*Mikä oli sinun tärkein lelusasi lapsena?
Annoitko sille nimen?*

Keneltä sait lempilelusi?

Miten leikit lempilelullasi?

Leluja suunnittelevat aikuiset, mutta leluilla leikkivät lapset. Lelu, millä lapsi haluaa leikkiä, ei aina ole aikuisen mielestä hyvä lelu.

Oletko antanut lapselle lelun lahjaksi?

Miten lahjavalintasi onnistui?

Martta-nukke ja heteka ovat 30–40-luvuilta.

Amerikkalaiset filmitähdet olivat suosittuja paperinukkejen aiheita 50-luvulla.

Vaalea, evakkotaipaleen kokenut nalle on 20-luvulta. Kiharakarvainen nalle on 50–60-luvulta.

Bonzo-hauvat ovat 30-luvulta. Lehdissä julkaistiin niihin kaavoja.

Tinasotamiesten valmistamiseen tarvittiin muotti ja tinaa. Usein hahmot myös maalattiin.

Pahvikuva Nopsajalasta ja teltasta on 50-luvulta. Intiaanihahmot ovat 60-luvulta.

Lego-palikka patentoitiin Tanskassa vuonna 1958 ja se tuli Suomeen 60-luvun alussa.

Tällä View Masterilla katseltiin kuvia jo 50-luvulla.

Puuautoja valmisti muun muassa Niemen lelutehdas. Autoja tehtiin paljon myös itse.

Amerikanraudat Ford, Studebaker ja Buick päätyivät pahvista tehtyihin kuviin 50-luvulla.

Sota-aikana tavallisia olivat sotaan liittyvät lelut. Karhu on rintamalla tehty puhdetyö.

Pula-aikana paperista syntyi palloja ja hyppynaruja pihaleikkeihin.

KROTTIMOLLIKKA eli RIEPUNUKKE

Tarvikkeet

- puuvillainen kangaspala, noin 40 cm x 40 cm
- räsyä vartalon sitomiseen
- vanua tai pieni lankakerä
- (kangastussit, villalankaa)

Ohje

1. Laita vanua tai pieni lankakerä kangaspalan keskelle ja sido räsyllä nukken pääksi.
2. Taittele kangaspalan kulmat yksi kerrallaan käsiksi ja jaloiksi. Taita kädet kaksinkerroin ja jätä jalat pidemmiksi. Muotoile niitä kietomalla ympärille räsyä.
3. Kierrä räsyä vartalon ympäri tiiviisti, kunnes nukke on sopivan pullea. Voit myös kieputtaa nukelle vaatteet. Päätele räsy työntämällä sen loppupää edellisen kierroksen alle.
4. Piirrä kangastussilla riepunukelle kasvot.

